

Zbigniew Ziolo

Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej

Instytut Geografii

Akademia Pedagogiczna, Kraków

Światowe uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości

W warunkach wdrażania reguł gospodarki rynkowej ważną rolę odgrywa znajomość procesów gospodarczych dokonujących się w otoczeniu przedsiębiorstwa produkcyjnego, czy usługowego, a także różnego typu instytucji, np. finansowych czy edukacyjnych. W zależności od ich przestrzennego zasięgu oddziaływania (w zakresie powiązań aktywnych i pasywnych oraz możliwości oddziaływania na nich zewnętrznych impulsów pobudzających, czy ograniczających ich rozwój), można umownie wyróżnić otoczenie: lokalne, ponadlokalne, regionalne, subregionalne, regionalne, krajowe, europejskie, czy światowe. Każde z wyróżnionych kategorii otoczenia charakteryzuje się odmiennymi regułami rozwoju, a także stwarza często odmienne uwarunkowania dla możliwości podejmowania decyzji i rozwoju działalności gospodarczej. Analiza funkcjonowania i określania możliwości rozwoju jednostek w wyróżnionych umownie układach otoczenia, nawiązuje do znanej już powszechnie tezy: myśl globalnie – działaj lokalnie, która oznacza, iż dla sprawnego działania danego przedsiębiorstwa, czy instytucji, a także dowolnego układu przestrzennego, niezbędne jest rozumienie procesów dokonujących się w ich otoczeniu, np. krajowym, europejskim, czy światowym.

W świetle przedstawionych założeń w niniejszych rozważaniach będziemy zmierzać do określenia tendencji zmian światowych uwarunkowań rozwoju przedsiębiorczości, poprzez zmiany wartości Produktu Krajowego Brutto (PKB), który jest powszechnie przyjmowany jako syntetyczny miernik zarówno światowego potencjału gospodarczego jak i potencjału gospodarczego krajów, a także regionów. PKB obrazuje bowiem końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej i równa się sumie wartości dodanej wszystkich sektorów instytucjonalnych lub sumie wartości dodanej brutto wszystkich sekcji gospodarki narodowej, powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje.

Współcześnie charakterystyczną cechą otoczenia światowego jest nasilający się proces koncentracji kapitału, który uwidacznia się w kształtowaniu się coraz potężniejszych ponadnarodowych korporacji przemysłowych, finansowych, usługowych i in. Obejmują one swoim zasięgiem coraz to rozleglejsze obszary oddziaływania i wpływają w głównym stopniu na różnicowanie światowej przestrzeni gospodarczej, społecznej i kulturowej¹. Zróżnicowana przestrzeń geograficzna stwarza bowiem odmienne warunki rozwoju, które wpływają na atrakcyjność poszczególnych obszarów dla wkraczania i kształtowania się różnych form działalności produkcyjnej, usługowej oraz dają określone możliwości dla pogłębiania istniejących i opanowywania nowych rynków. Uwarunkowania przestrzeni geograficznej wpływają więc bądź na nasilanie się procesów polaryzacyjnych, które prowadzą do postępującego różnicowania poziomu rozwoju poszczególnych krajów czy regionów, bądź do wy-

¹ Ziolo Z., Model przestrzeni geograficznej i jej znaczenie dla gospodarki przestrzennej [w:] Gospodarka-Przestrzeń-Środowisko (red. U. Wich), Wyd. UMCS, Lublin 1996, s. 183-191.

równywania wcześniej już wykształconych dysproporcji. Może to być ważną informacją dla różnego typu firm, które zamierzają poszukiwać nowych rynków zaopatrzeniowych czy rynków zbytu, powiązań kapitałowych, organizacyjnych i in.

W latach 1990-2003 światowa wartość PKB systematycznie wzrastała z 21,8 bil. dol. USD do 32,3 bil. dol. USD, czyli do 148,1%². Ten ogólny światowy proces wzrostu gospodarczego jest wynikiem zróżnicowanych uwarunkowań rozwoju występujących na terenie poszczególnych krajów (tab. 1).

Tab. 1. Zmiana wartości Produktu Krajowego Brutto w latach 1990-2003.

Kraje	PKB w mld dol. USA		Dynamika 1990-2003 (1990=100)	Udział PKB w świecie		Udział	
	1990	2003		1990	2003	powierzchni	ludności
Świat	21 817	32 312	148,1	100,0	100,0	100,0	100,0
Stany Zjednoczone	5 751	10 934	190,1	26,4	33,8	6,9	4,7
Japonia	3 052	4 301	140,9	14,0	13,3	0,3	2,1
Niemcy	1 689	2 403	142,3	7,7	7,4	0,3	1,3
W. Brytania	990	1 795	181,4	4,5	5,6	0,1	0,2
Francja	1 216	1 758	144,5	5,6	5,4	0,4	1,0
Włochy	1 102	1 468	133,2	5,1	4,5	0,2	0,9
Chiny	355	1 266	357,1	1,6	3,9	7,1	20,8
Kanada	576	854	148,3	2,6	2,6	7,4	0,5
Hiszpania	514	839	163,3	2,4	2,6	0,4	0,6
Meksyk	263	626	238,1	1,2	1,9	1,4	1,7
Rep. Korei	253	605	239,7	1,2	1,9	0,1	0,8
Australia	310	519	167,2	1,4	1,6	5,7	0,3
Holandia	294	512	174,0	1,3	1,6	0,0	0,3
Indie	317	510	161,0	1,5	1,6	2,4	16,6
Brazylia	465	452	97,3	2,1	1,4	6,3	2,8
Rosja	579	347	59,8	2,7	1,1	12,6	2,3
Szwajcaria	228	320	140,1	1,0	1,0	0,0	0,1
Belgia	199	302	151,9	0,9	0,9	0,0	0,2
Szwecja	238	302	126,6	1,1	0,9	0,3	0,1
Austria	182	253	139,3	0,8	0,8	0,1	0,1
Turcja	151	240	159,1	0,7	0,7	0,6	1,1
Norwegia	116	221	191,3	0,5	0,7	0,2	0,1
Dania	133	212	158,8	0,6	0,7	0,0	0,1
Polska	127	210	164,9	0,6	0,6	0,2	0,6
Grecja	84	172	204,8	0,4	0,5	0,1	0,2
Finlandia	137	162	118,3	0,6	0,5	0,2	0,1
Irlandia	47	149	314,8	0,2	0,5	0,1	0,1
Portugalia	72	148	206,6	0,3	0,5	0,1	0,2
Rep. Pd. Afryki	112	104	93,0	0,5	0,3	0,9	0,7
Argentyna	141	102	72,1	0,6	0,3	2,1	0,6
Rep. Czeska	30	85	288,5	0,1	0,3	0,1	0,2
Węgry	94	83	88,4	0,4	0,3	0,1	1,0
Nowa Zelandia	44	79	181,2	0,2	0,2	0,2	0,1
Rumunia	38	46	119,3	0,2	0,1	0,2	0,4
Ukraina	91	42	45,5	0,4	0,1	0,4	0,8
Słowacja	13	33	255,9	0,1	0,1	0,0	0,1
Luksemburg	11	27	240,9	0,1	0,1	0,0	0,0
Słowenia	13	22	173,2	0,1	0,1	0,0	0,0
Bułgaria	21	16	74,9	0,1	0,0	0,1	0,1
Białoruś	35	14	40,6	0,2	0,0	0,2	0,2
Litwa	13	14	103,8	0,1	0,0	0,0	0,1
Estonia	7	9	129,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Łotwa	13	8	67,2	0,1	0,0	0,0	0,0

Źródło: GUS. Rocznik statystyczny, 2002, s. 734; 2004, s. 847.

² W niniejszej pracy wykorzystano część danych statystycznych zawartych w artykule Kudelko J., Ziolo Z., Przemiany potencjału gospodarczego przestrzeni światowej w latach 1990-2003, złożonej do druku w Wyd. Uniwersytetu Opolskiego.

W światowym procesie przemian dominującą rolę odgrywają Stany Zjednoczone, które stopniowo umacniają swoją pozycję w potencjale gospodarki światowej. Wyrazem tego jest zwiększanie się wartości PKB z 5,7 mld w 1990 r. do 10,9 mld dol. w 2003 r., tj. do 190%, oraz zwiększający się ich udział w światowym potencjale gospodarczym z 26,4% do 33,8%. Kolejną pozycję zajmowała Japonia, której PKB zwiększył się w tym czasie z 3,1 bil. dol. do 4,8 bil. dol., tj. do 140,9%, ale jej udział w światowym potencjale gospodarczym zmniejszył się z 14,0% do 13,3%. Trzecią pozycję zajmują Niemcy, których udział w światowej gospodarce wykazywał pewne wahania i również zmniejszył się z 7,7% do 7,4% w 2003 r. Umocnia swoją czwartą pozycję Wielka Brytania, której udział w światowej gospodarce systematycznie zwiększał się z 4,1% w 1995 r. do 5,6% w 2003 r. Podobnymi tendencjami jak gospodarka Niemiec, charakteryzowała się gospodarka Francji, której udział w światowym PKB zmniejszył się 5,6% do 5,4%. Systematycznie zmniejszała swoją pozycję gospodarka Włoch, czego wyrazem jest spadek jej udziału w gospodarce światowej z 5,1% do 4,5%.

Systematycznym wzrostem udziału w potencjale światowym cechowała się gospodarka Chin, której udział systematycznie zwiększał się z 1,3% do 3,9%. Pozostałe kraje odgrywają zdecydowanie mniejszą rolę w gospodarce światowej obejmując w 2003 r. poniżej 2,3% światowego produktu brutto. W tej grupie krajów znalazła się Polska, której udział w gospodarce światowej jest stosunkowo niewielki i utrzymywał się na poziomie 0,5%–0,6%.

Charakterystyczną cechą światowej gospodarki jest bardzo duża koncentracja przestrzenne i demograficzna potencjału gospodarczego. Podkreśla to relacja udziałów PKB poszczególnych krajów w stosunku do udziału ludności i zajmowanej powierzchni.

W 2003 r. dominującą pozycję w światowym potencjale gospodarczym utrzymują Stany Zjednoczone, które skupiają 33,8% wartości PKB, obejmując tylko 6,9% obszaru świata, na którym mieszka 4,7% ludności świata. Druga pod względem potencjału gospodarczego Japonia obejmuje 13,3% światowego PKB oraz 0,3% obszaru, na którym skupia się 2,1% ludności. Te dwa wiodące kraje w gospodarce światowej w 1990 r. koncentrowały 40,4% światowego potencjału gospodarczego, a w następnych latach ich udział zwiększył się do 47,1% w 2003 r., podczas gdy obejmowały łącznie tylko 6,8% ludności świata i 7,2% powierzchni.

Odwrótne relacje zaznaczają się w krajach o największym obszarze i potencjale demograficznym. Chiny, skupiające aż 20,8% ludności na obszarze obejmującym 7,1% powierzchni ziemi, zwiększyły swój udział w potencjale gospodarczym z 1,6% do 3,9%; na obszarze Indii, obejmującym 16,6% ludności, udział w światowym potencjale gospodarczym utrzymuje się na poziomie 1,5–1,6%; natomiast Rosja obejmująca 12,6% powierzchni ziemi, na której mieszka 2,3% ludności świata znacznie zmniejszyła swój udział w światowym potencjale gospodarczym z 2,7% do 1,1%. Łącznie te trzy kraje, obejmujące 22,1% powierzchni ziemi, skupiające 39,8% ludności, nieznacznie zwiększyły swój udział w gospodarce światowej z 5,7% do 6,6%. Należy wnosić, iż w najbliższych latach wobec znacznych zasobów surowcowych i tanich zasobów pracy, potencjalnie rozległych rynków, dużej atrakcyjności dla nowych lokalizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz ogłaszanych programów rozwojowych, kraje te, przy polepszającej się sytuacji politycznej, mają szansę na znaczne przyspieszenie tempa własnego rozwoju, a także pobudzenie rozwoju pozostałych krajów.

Zarysowane dysproporcje w zakresie koncentracji potencjału gospodarczego są wynikiem bardzo zróżnicowanych warunków występujących w skali światowej. Wyrazem tego jest duża zmienność dynamiki rozwoju poszczególnych krajów, która w latach 1990–2003 wahała się od 40,6% do 357,1%. Najwyższym tempem wzrostu charakteryzowała się gospodarka Chin, której wartość PKB zwiększyła się z 355 mld dol. do 1266 mld, czyli do 357,1% oraz Irlandii (z 47 mld do 149 mld, tj. do 314,8%). Poważną dynamiką wzrostu od 200% do 300% charakteryzowały się gospodarki: Republiki Czeskiej (288,5%), Słowacji (255,9%),

Luksemburga, Republiki Korei, Meksyku, Portugalii i Grecji. W większości są to kraje o niskim poziomie rozwoju gospodarczego, które weszły na szybką ścieżkę wzrostu gospodarczego (Chiny, Irlandia, Meksyk), kraje związane w przeszłości z centralnym systemem sterowania i wdrażające obecnie reguły gospodarki rynkowej (Republika Czeska i Słowacja) oraz kraje, które swój rozwój zawdzięczają włączeniu ich do struktur UE (Portugalia, Grecja).

Znaczną dynamiką wzrostu gospodarczego (od 150% do 200%) odznaczało się 12 krajów, w tym kraje o najwyższym potencjale ekonomicznym Stany Zjednoczone (190,1%), Wielka Brytania (181,4%) oraz Norwegia (191,3%), Nowa Zelandia, Holandia, Słowenia. W tej grupie krajów znajduje się także Polska, której wartość PKB zwiększyła się z 127 mld dol. do 210 mld dol., tj. do 164,9%.

Słabszym tempem wzrostu (od 100% do 150%) cechowało się 12 krajów, a wśród nich państwa o dużym potencjale gospodarczym, przeżywające w tym czasie pewne sytuacje kryzysowe: Francja (144,5%), Niemcy (142,3%), Japonia (140,9%) i Włochy (133,2%).

Natomiast najpoważniejszym spadkiem poziomu PKB odznaczała się Rosja, której wartość PKB spadała z 579 mln dol. do 347 mln dol., tj. do 59,8% oraz kraje powiązane z gospodarką rosyjską (Białoruś do 40,6%, Ukraina do 45,5%, Bułgaria, Węgry). W grupie tej znajdują się także wiodące kraje Ameryki Południowej (Brazylia – do 97,3%, i Argentyna do 72,1%) oraz Rep. Pd. Afryki (do 93,0%), znajdujące się obecnie w kryzysowych sytuacjach politycznych i gospodarczych

Reasumując, można przyjąć, iż gospodarki poszczególnych krajów charakteryzowały się bardzo różnymi tendencjami rozwoju. W 14 krajach następował wzrost gospodarczy, na co wskazuje rosnąca systematycznie dynamika PKB. Reprezentują je kraje, które wybrały w tym czasie samodzielną ścieżkę rozwoju (Chiny, Meksyk, Norwegia, Indie, Turcja, Kanada), kraje włączone do struktur UE (Irlandia, Portugalia, Grecja), kraje o najwyższym potencjale gospodarczym (Stany Zjednoczone, Wielka Brytania) oraz kraje wdrażające reguły gospodarki rynkowej (Republika Czeska, Słowacja, Słowenia, Polska).

Systematycznym spadkiem poziomu gospodarczego charakteryzowała się Ukraina i Białoruś, które odzyskały niepodległość i poszukują własnych dróg rozwoju oraz od 1995 r. Brazylia i Rep. Pd. Afryki, które przeżywają wewnętrzne problemy polityczne, a także Japonia.

Pozostałe kraje odznaczały się zmienną dynamiką rozwoju, po pewnym spadku związanym z ogólną światową recesją gospodarczą lat 1995-2000, nastąpiło ponowne ożywienie gospodarcze. Dotyczyło to zwłaszcza większości krajów UE (Grecji, Holandii, Hiszpanii, Danii, Belgii, Francji, Niemiec, Austrii, Włoch, Szwecji, Finlandii), które w konsekwencji opracowały nowy program, mający na celu podniesienie konkurencyjności gospodarczej (tzw. Strategia Lizbońska).

Na zarysowane tendencje zachowań gospodarek poszczególnych krajów wpłynęła zmieniająca się sytuacja światowa, która związana była głównie z rozpadem byłej struktury krajów związanych z gospodarką centralnie sterowaną, światową recesją gospodarczą, która szczególnie zaznaczyła się wśród krajów UE oraz słabszym rozwojem gospodarki Stanów Zjednoczonych, która osłabiła swoje funkcje motoryczne w zakresie zwiększania tempa rozwoju zarówno gospodarki światowej jak i poszczególnych krajów, w tym krajów europejskich. W tej sytuacji tylko gospodarka Wielkiej Brytanii, najsilniej powiązana z gospodarką Stanów Zjednoczonych, odznaczała się ciągłym wzrostem. Należy wnosić, iż wobec dokonujących się zmian i założonych programów rozwojowych funkcje czynnika dynamizującego rozwój gospodarki światowej stopniowo przejmować będą Chiny, a w dalszych latach także Indie i Rosja.

Zróznicowane tempo wzrostu PKB wpłynęło na zwiększenie rozpiętości potencjału gospodarczego poszczególnych krajów. Podczas gdy w 1990 r. rozpiętość ta wahała się od 7 mld dol. do 5,7 bil., czyli jak 1:821; w 1995 r. od 4 mld do 7,3 bil., czyli jak 1:1834; to w 2003 r. od 8 mld do 10,9 bil., czyli jak 1:1367.

Postępujący w tym czasie rozwój demograficzny sprawił, iż zarysowane tempo wzrostu wartości PKB w przeliczeniu na mieszkańca, w stosunku do dynamiki ogólnej, odznaczało się niższą dynamiką (tab. 2). W latach 1990-2003 wskaźnik PKB na mieszkańca w skali światowej zwiększył się z 4,1 tys. dol. do 5,2 tys. dol., tj. do 125,6%. Na terenie poszczególnych krajów wskaźnik ten był bardzo zróżnicowany, ale wykazywał mniejsze rozpiętości aniżeli bezwzględne wartości PKB. W 1990 r. wartość wskaźnika wahała się od 307 dol. na mieszkańca do 28,9 tys., czyli jak 1:94 a w 2003 r. od 494 dol. do 58,5 tys. dol., tj. jak 1:118.

Tab. 2. Zmiana wskaźnika wartości Produktu Krajowego Brutto na mieszkańca w latach 1990-2003.

Kraje	PKB na 1 mieszkańca w dol. USA		Dynamika 1990-2003 (1990=100)	Odchylenia od średniej światowej	
	1990	2003	2003	1990	2003
Świat	4 152	5 213	125,6	100,0	100,0
Luksemburg	28 956	58 499	202,0	697,4	1122,2
Norwegia	27 223	48 348	177,6	655,7	927,5
Szwajcaria	34 031	43 607	128,1	819,6	836,5
Dania	25 956	39 335	151,5	625,1	754,6
Irlandia	13 491	37 516	278,1	324,9	719,7
Stany Zjednoczone	23 005	37 497	163,0	554,1	719,3
Japonia	24 705	33 720	136,5	595,0	646,8
Szwecja	27 822	33 668	121,0	670,1	645,8
Holandia	19 696	31 543	160,1	474,4	605,1
Austria	20 949	31 425	150,0	504,6	602,8
Finlandia	27 436	31 063	113,2	660,8	595,9
W. Brytania	17 192	30 339	176,5	414,1	582,0
Francja	20 954	29 403	140,3	504,7	564,0
Belgia	19 931	29 194	146,5	480,0	560,0
Niemcy	21 276	29 092	136,7	512,4	558,1
Kanada	20 782	27 028	130,1	500,5	518,5
Australia	18 150	26 092	143,8	437,1	500,5
Włochy	19 437	25 745	132,5	468,1	493,9
Nowa Zelandia	12 970	19 745	152,2	312,4	378,8
Hiszpania	13 218	19 685	148,9	318,4	377,6
Grecja	8 274	15 653	189,2	199,3	300,3
Portugalia	7 219	14 507	201,0	173,9	278,3
Rep. Korei	5 893	12 632	214,4	141,9	242,3
Słowenia	6 343	11 002	173,5	152,8	211,0
Rep. Czeska	2 858	8 371	292,9	68,8	160,6
Węgry	3 261	8 169	250,5	78,5	156,7
Meksyk	3 214	6 219	193,5	77,4	119,3
Słowacja	2 384	6 016	252,3	57,4	115,4
Polska	3 293	5 486	166,6	79,3	105,2
Estonia	4 306	4 788	111,2	103,7	91,8
Litwa	3 561	3 977	111,7	85,8	76,3
Łotwa	4 678	3 594	76,8	112,7	68,9
Turcja	2 681	3 395	126,6	64,6	65,1
Argentyna	4 346	2 689	61,9	104,7	51,6
Brazylia	3 213	2 589	80,6	77,4	49,7
Rosja	3 915	2 411	61,6	94,3	46,2
Rep. Pd. Afryki	3 293	2 294	69,7	79,3	44,0
Rumunia	1 650	2 099	127,2	39,7	40,3
Bułgaria	2 308	1 968	85,3	55,6	37,8
Białoruś	3 431	1 442	42,0	82,6	27,7
Chiny	307	978	318,6	7,4	18,8
Ukraina	1 762	842	47,8	42,4	16,2
Indie	379	494	130,3	9,1	9,5

Źródło: GUS. Rocznik statystyczny, 2002, s. 734; 2004, s. 847.

W 2003 r. najwyższymi wartościami wskaźników PKB na mieszkańca odznaczały się: Luksemburg (58,5 tys. dol.), Norwegia (48,3 tys. dol.) i Szwajcaria (43,6 tys. dol.), wysokimi wskaźnikami (od 25 tys. do 30 tys. dol.) kraje Zachodniej Europy oraz Stany Zjednoczone i Japonia. Stosunkowo niskimi wartościami wskaźników charakteryzują się nowi członkowie UE, w tym Polska (5,5 tys. dol.), natomiast najniższymi wskaźnikami Indie (456 dol.), Chiny (978 dol.) oraz kraje wdrażające reguły gospodarki rynkowej (Ukraina, Białoruś, Bułgaria, Rumunia).

Oznacza to nasilanie się procesów polaryzujących, które w zakresie poziomu rozwoju poszczególnych krajów coraz bardziej różnicują światową przestrzeń gospodarczą.

W świetle zarysowanych tendencji rozwoju należy przyjąć, iż obecnie Stany Zjednoczone i Japonia, spełniają w przestrzeni światowej funkcje dwóch wiodących biegunów wzrostu gospodarczego, które kształtują się w odmiennych uwarunkowaniach coraz silniejszej konkurencji w zakresie jakości oferowanych produktów, pogłębiania i rozszerzania rynków zbytu, możliwości lokalizacji oraz poszukiwania nowych miejsc dla lokowania bezpośrednich inwestycji i kapitału.

Kolejne miejsce w gospodarce światowej zajmują Niemcy, których udział w światowym PKB wynosi 7,4%, Wielka Brytania (5,6%), Francja (5,4%), Włochy (4,5%), Hiszpania (2,6%) i Holandia (1,6). Pozostałe kraje europejskie w gospodarce światowej mają znacznie mniejszą rolę, obejmując poniżej 1,0% udziału w światowym PKB.

Kraje europejskie wobec znacznie mniejszego potencjału gospodarczego i kształtującej się w okresie powojennym nowej sytuacji światowej, miały generalnie dwa warianty rozwoju. Pierwszy wariant – samodzielnie kształtować swoją gospodarkę i wobec niewielkiego udziału potencjału funkcjonować na „peryferiach” gospodarki Stanów Zjednoczonych i Japonii, drugi – podjąć działania na rzecz integracji własnych potencjałów gospodarczych i wspólnie tworzyć trzeci światowy biegun wzrostu. Kraje te wybrały drugi wariant i obecnie kształtują trzeci światowy biegun wzrostu gospodarczego, jakim obecnie jest Unia Europejska. Połączony potencjał gospodarczy obecnych krajów unijnych generalnie dorównuje potencjałowi gospodarczemu Stanów Zjednoczonych, co umożliwia tworzenie nowej światowej konkurencyjnej struktury gospodarczej. W latach 1990-2000 potencjał gospodarczy tych krajów w gospodarce światowej, kształtował się odwrotnie niż gospodarki Stanów Zjednoczonych i znacznie zmniejszył się z 33,15% do 26,1%, a następnie zwiększył się do 33,9% w 2003 r. Zmniejszanie się udziału krajów UE w gospodarce światowej związane jest z pojawiającym się kryzysem oraz pewnymi zaniedbaniami, np. w zakresie finansowania na rzecz wdrażania nowych technologii, trudnościami w zakresie swobodnego przepływu usług oraz hamowaniem rozwoju przedsiębiorczości. Zarysowane tendencje zmian w światowym potencjale gospodarczym są ważnym wyzwaniem dla krajów UE, które muszą zintensyfikować proces gospodarczy, aby stopniowo dorównywać potencjałowi gospodarczemu Stanów Zjednoczonych, co można osiągnąć głównie poprzez wzrost konkurencyjności gospodarek poszczególnych krajów członkowskich. Niewielkie znaczenie w strukturze UE ma ostatnio przyjęte 10 krajów Europy Środkowej, których udział w światowym potencjale gospodarczym wynosi tylko 1,4%.

Obecnie te trzy wyróżnione bieguny wzrostu gospodarczego (Stany Zjednoczone, Japonia i kraje UE) w gospodarce światowej odgrywają dominującą rolę. W latach 1990-2003 ich łączny udział w światowym potencjale gospodarczym zwiększył się z 73,4% do 81,1%, obejmując tylko 14,1% ludności świata i 10,0% jego powierzchni.

Natomiast pozostałe kraje, pozostające poza wymienionymi strukturami, które obejmują 90,0% powierzchni, zamieszkaną przez 85,9% ludności świata, zmniejszyły swój udział w gospodarce światowej z 26,9% w 1990 r. do 18,9% w 2003 r.

Przedstawiona rozważania wskazują na nasilające się procesy polaryzacyjne w przestrzeni gospodarczej świata i należy się liczyć, iż w najbliższym czasie proces ten będzie się nieznacznie osłabiał w wyniku przyśpieszonego tempa rozwoju Chin, Indii, a także Rosji,

których łączny udział w gospodarce światowej zwiększył się z 4,9% w 1995 r. do 6,6% w 2003 r., podczas gdy obejmują one 39,8% ludności świata i 22,1% jego obszaru.

Przedstawione rozważania wskazują na bardzo zróżnicowane i złożone otoczenie światowe i, w którym kształtuje się polska gospodarka. Wstępnym warunkiem powodzenia w zakresie jej rozwoju, jest konieczność dokonywania coraz bardziej precyzyjnych analiz, umożliwiających poznawanie reguł funkcjonowania i kierunków rozwoju zarówno otoczenia światowego, jak i europejskiego, oraz zwrócenie większej uwagi na kształtowanie postaw przedsiębiorczych w polskim społeczeństwie, m.in. poprzez dobrze zorganizowany system edukacyjny. Znajomość podstaw przedsiębiorczości oraz kreowanie przedsiębiorczej jednostki, a także społeczeństwa, w warunkach nasilającej globalizacji jest niezbędne każdemu człowiekowi, który chce aktywnie włączyć się w światowe procesy rozwoju cywilizacyjnego. Poznanie tej złożonej problematyki umożliwi przedsiębiorcom umiejętne poszukiwania nisz rynkowych, podejmowanie nowych lokalizacji, zmiany istniejących profili produkcji, przygotowywanie nowych ofert produkcyjnych czy usługowych. Ważne jest także dla władzy regionalnej czy krajowej, które winny dążyć do ponoszenia atrakcyjności swojego obszaru dla generowania własnych i przyciągania zewnętrznych kapitałów, jako nowych impulsów rozwojowych. Ważne jest także dla całego społeczeństwa, by lepiej rozumiało otaczający nas i zmieniający się świat pod względem gospodarczym, społecznym i kulturowym.

Należy bowiem przyjąć, iż tylko konkurencyjny człowiek jest w stanie wyprodukować i zaoferować konkurencyjny produkt, natomiast konkurencyjny człowiek kształtuje się w konkurencyjnym procesie edukacyjnym, w którym musi uczestniczyć konkurencyjny nauczyciel. Dopiero wówczas w pełni będzie możliwa realizacja jednego z dziesięciu priorytetów przyjętych w Narodowym Planie Rozwoju, który obejmuje – „Przedsiębiorczość – rozumianą jako tworzenie nowych obszarów aktywności gospodarczej oraz zwiększenie efektywności i produktywności istniejących form gospodarowania. W tym celu niezbędne jest rozwijanie postaw przedsiębiorczych – samozaradności, innowacyjności, odpowiedzialności za los własny i wspólnoty, poprawianie otoczenia prawno-administracyjnego i prawno-finansowego przedsiębiorstw, rozwijanie rynku kapitałowego i ułatwianie przedsiębiorcom dostępu do różnych form kapitału finansowego, w tym mechanizmów mikropożyczkowych” (s. 27)³. Dlatego podjęcie szybkich działań, zmierzających do przyspieszenia wzrostu udziału polskiej gospodarki w układzie światowym i europejskim, może wpływać na stopniowe zwiększanie znaczenia naszego kraju w sterowaniu dalszymi procesami rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturowego w skali europejskiej i światowej.

---

³ Narodowy Plan Rozwoju – Wstępny Projekt 2007-2013, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 11 stycznia 2005 r., Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa 2005.